

Slåning

Guide 06.

[VILD]
[MED]
[VILJE]

Om denne guide

Denne guide er en del af en serie på i alt 9 guides, som handler om, at give naturen plads på egne arealer. Vild Med Vilje ønsker med katalogerne at gøre redskaber og viden tilgængeligt for alle jer, som ønsker at gøre jeres arealer vildere - og for jer, som blot vil lære mere om naturen. Guiden indeholder både baggrundsviden og en praktisk guide:

01. Baggrund ..... side 4-11

02. Praktisk guide ..... side 12-25

Tak til

En særlig tak til Axel Frederik Møller, som har bidraget med sit faglige input til denne udgivelse. Frederik er uddannet biolog fra Københavns Universitet, og arbejder hos Den Danske Naturfond, hvor han planlægger og udvikler fondens naturområder.

Tak til Aage V. Jensens Naturfond som har støttet udgivelsen af disse guides.

Kolofon

Slåning

2023

Tekst & grafisk layout: Celeste Forfang Sørensen

Redaktion: Christina Kaaber-Bühler

Udgivet af: Foreningen Vild med Vilje

Billeder: Af Vild Med Vilje, medmindre andet er anvist

Forside: Formand Philip Hahn-Petersen med en le

CVR: 38173901

kontakt@vildmedvilje.dk

www.vildmedvilje.dk

**AAGE V.
JENSENS**
FOND

Introduktion

I foråret spirer urter og græsser frem og farver jordbunden grøn. Bestøvere besøger flittigt urternes blomster gennem forår og sommer. Deres larver lever af planterne, og de er kræsne. De vil have bestemte plantearter at spise. Om efteråret visner urter og græs og bliver hjem for arter i vinterhi og frøene føde for fugle. I årets gang har planteædere bidt vegetationen ned hist og her. Det giver lys og plads til små spirer, når foråret kommer igen.

På mange arealer mangler planteæderne, og så må vi efterligne dem og samtidig tage hensyn til arealernes rolle som levested for forskellige arter gennem året. I denne guide kan du læse mere om, hvordan du kan fremme biodiversiteten gennem en skånsom og bevidst slåning. Vild Med Vilje ønsker dig god læselyst!

En græssende hest drikker ved et vandløb

Slåning fremmer *diversitet*

Selvom en græsplæne hovedsageligt består af græs, så er der med sikkerhed også en del blomstrende urter i den, som ligger og venter på muligheden for at spire. I en undersøgelse i Sheffield, England fandt forskere i 52 plæner 159 forskellige arter af blomstrende planter. Men det kræver, at arealerne slås på en anderledes måde, hvis blomsterne skal få plads.

Musevikke
Vicia cracca
&
Gul snerre
Galium verum

Hvorfor slå overhovedet?

Mindre slåning giver plads til flere blomster til insekterne. Men slås skal der, hvis man ønsker en høj diversitet af planter, og det er uanset, om udgangspunktet er en traditionel plæne eller man har sået hjemmehørende frø ud. Det handler om at slå bevidst.

Græsplænen

Græsplæner er områder beplantet med forskellige græsarter for at skabe et tæt tæppe af kort græs, hvor målet er at holde urterne, der betragtes som 'ukrudt', væk. Plænen er ofte gødet.

Hypig slåning forhindrer urterne i at spire, samtidig med at det afskårne græs tilfører næring til jorden og opretholder en høj næringsværdi.

Sjældnere slåning giver optimale forhold for urterne, der kan vokse, blomstre, danne frugter og sprede frø. Dette gavner en bred vifte af arter, som fugle og insekter, som nu vil kunne finde føde i den ellers monotone græsplæne.

Når der slet ikke slås

Slåning er nødvendig fra tid til anden for at fjerne næring og efterligne naturlige processer, hvor store dyr græsser på arealerne og skaber variation, lys og plads til flere planter.

Hvis områderne ikke slås, vil græsser og konkurrencesterke urter dominere og efterlade mindre plads til andre arter. Dette er særligt udbredt på tidligere græsplæner, der ofte er næringsrige. Efter det høje græs vil området gradvist udvikle sig til krat med brombær, pil og slåen og kan til sidst blive til skov.

Skov og krat fungerer også som levested for mange arter, så det er ikke nødvendigvis en ulempe at have træer og buske i området, så længe de ikke overtager det hele.

Store græssere

I naturen er det de store græssere, som udfører rollen med at 'slå' vegetationen. Det er dem, vi skal efterligne, hvis vi vil have artsrige urtesamfund på vores egne grunde.

Store græssere som heste, kvæg og bisoner påvirker miljøet omkring sig. De reducerer f.eks. plantemassen over jorden både ved at spise det og trampe i det. Det giver lys og plads til flere planter, så diversiteten bliver højere.

Uden græsning, eller alternativt slåning, vil et areal med tiden blive dækket af en dyne af plantemateriale, som kaldes førne. I Danmark gror de fleste steder også til i skov og krat, når de store græssere mangler. Det skygger og tager plads fra mindre planter, som så ikke viser sig på arealerne.

Om sommeren er der større plantemasse over jorden, end græsserne kan nå at spise, altså med det rette antal græssere i forhold til arealets størrelse. Derfor er der stadig masser af blomster.

Om vinteren bider græsserne gerne vegetationen godt ned. Det kaldes dødbidning, og det giver plads til forårsspirene, og gør, at de konkurrencesterke græsarter ikke får lov at få et forspring.

Græsserne foretrækker forskellige områder og føde alt efter årstid. Det giver yderlige diversitet i strukturen, og diversitet i struktur giver plads til flere arter.

Der er også forskel på de store græsseres vaner. Køer, vandbøfler og lignende tygger drøv, mens heste hurtigere spiser og fordøjer en masse vegetation.

Græsserne spreder også frø af planter på arealerne, hvor de går. Græsserne skaber andre levesteder ved at skade træer, efterlade ekskrementer og træde mudderhuller frem. Når græsserne en dag dør bliver de selv en fødekilde for ådelsædere.

De store græsseres rolle i økosystemet

Skaber lys og plads når de
æder og tramper i planterne

Træder mudderhuller frem,
som nogle arter lever i

Spredter planternes frø

Skaber dødt ved når de
skraber sig på træerne

Skaber bare jordpletter,
hvor nogle arter lever

Efterlader ekskrementer

Skotsk højlandskvæg

Billede af [Michael Drummond](#) på Pixabay

Ild

Ild er en anden naturlig dynamik, som skaber variation, lys og plads til de lave urter og varmeelskende dyr i naturen. Også ildens effekt på vegetationen kan vi lade os inspirere af.

Ild er en del af naturen, og der findes arter, som er tilpassede, eller endda afhængige af ilden. Nogle træer er følsomme over for ilden, f.eks. bøg og ær, mens eg, vortebirk, bævreasp og skovfyr er tilpasset brandene. Ild kan f.eks. opstå i naturen efter lynnedslag i et træ.

Ilden brænder førnelaget og mosserne, blottes jorden og skaber et spirebed med masser af lys til græs og urter. Det er godt

for varmekrævende arter, både fordi jorden blottes, og fordi den mørke aske efter afbrændingen absorberer ekstra varme til mikroklimaet.

Ild er dynamisk, så nogle steder afbrændes, andre slet ikke, nogle steder efterlades som bare jordpletter. Denne tilfældighed skaber en stor variation, og det gør, at der bliver levesteder til flere arter. Det kan man øve sig på at efterligne i sin slåning.

Skovbrand i en birkeskov

Billede af [Ylves](#) på Pixabay

Ildens rolle

i økosystemet

Skaber bare jordpletter, hvor smådyr kan hvile og jordbier kan bo

Fjerner fønnen (det visne græs), så der bliver plads og lys til at flere urter kan spire

Skaber variation i vegetationens længde, så der findes levesteder for flere forskellige arter

Fremmer varmekrævende arter, da den bare jord og asken tiltrækker varme og øger temperaturen

Forlænger vækst- og blomstringsperioden for nogle planter, så dyr kan finde føde gennem flere måneder

Laver skader på træer, som ælder dem og gør dem til levested for flere arter

Hæmmer buske og træer, så tilgroning undgås og området istedet holdes lysåbent

En række organismer er knyttet til de afbrændte områder, som efterlades efter ilden har brændt et areal

Ilden fjerner næring fra arealet, når den afbrænder vegetationen

Mangel på *lysåben natur* truer arterne

Gennem de sidste to århundreder er de engang vidtstrakte lysåbne naturområder svundet dramatisk ind. Adskillige arter i den danske flora og fauna er afhængige af disse lysåbne naturtyper, og en betydelig del af dem findes nu på den nationale rødliste over truede arter.

Pladsmangel

Den lysåbne natur er eksempelvis enge, strandenge, moser, græsland og heder. En lang række specialiserede og truede arter er knyttet til disse naturtyper, og derfor er det ekstra kritisk, at naturtyperne forringes og fragmenteres i landskabet.

I Danmark er omtrent to tredjedele af landskabet afsat til landbrug, og herudover fylder byer og veje også. Det efterlader ikke meget plads til naturen, som nu ligger som små spredte øer mellem marker, bebyggelse og veje. Når naturområderne fragmenteres på den måde, får arterne ikke den plads, som de har brug for, til at sprede sig og finde føde. Og det gør, at de bliver tiltagende mere truede.

De private grunde kan også gøre en forskel, ved at agere trædesten og spredningsveje for arter knyttet til de lysåbne naturområder. Men det kræver, at de vedligeholdes med slåning, så de holdes lysåbne.

Tilgroning

Tilgroning er en af de største trusler mod den lysåbne natur. Det vil sige, at kraftige græsser, buske og træer gror på områderne og skaber skygge og tager plads, så de planter, og dermed også dyr, som var knyttet til områderne får dårligere vilkår. Det er blandt andet manglen på de store græssende dyr (eller alternativt slåning), som gør, at den lysåbne natur gror til.

Samtidig er hele landskabet præget af eutrofiering, det vil sige, at jorden og vandet indeholder en større mængde næringsstoffer idag end før i tiden. Det betyder, at tilgroningen nu går stærkere. Landskabet er også blevet drænet for vand via grøftegravning, og det betyder at den naturlige dynamik med tidsvise oversvømmelser også mangler.

Sekspletet køllesværmer

Zygaena filipendulae

&

Blåhat

Knautia arvensis

Mange arter knyttet til den lysåbne natur har søgt tilflugt langs vejkanterne

Billede af Philip Hahn-Petersen

Bevidst slåning

Vild Med Vilje handler ikke om at droppe græsslåning helt. Det handler om at slå bevidst, så man opnår det rigest mulige blomsterflor og den højst mulige biodiversitet.

Vild gulerod
Daucus carota
&
Almindelig knopurt
Centaurea jacea

Her vokser hjemmehørende planter på et areal i København, som slås få gange årligt, men ellers passer sig selv

Efterlign naturens processer

Hvordan og hvornår slår man så? Det kan være svært at give et universelt svar på, fordi det altid afhænger af jordbunden og artssammensætningen på det givne areal. Ikke desto mindre er der nogle gode principper at arbejde ud fra, som vi har valgt at fremhæve i denne guide. Følger du dem, hjælper du biodiversiteten godt på vej.

01. Vælg dit værktøj

Når vi ikke har de store dyr til at gå og græsse, må vi bruge det værktøj, som kan efterligne deres effekt bedst muligt. Der findes flere slags værktøj - hver med sine fordele og ulemper.

02. Timing

Den rette timing sikrer føde til insekter og andre dyr gennem en længere periode, og sikrer størst mulig mængde blomster.

03. Skab variation

Variation er nøglen til at give plads til så mange arter som muligt. Det er både variation i højden og slåtidspunktet.

03. Fjern afklippet

I et naturligt økosystem ville de store dyr tage en del af næringen ud gennem deres græsning. Det er essentielt at efterligne denne effekt ved at fjerne materialet efter slåningen.

01.

Værktøjet

Værktøjet er vigtigt for at udføre en skånsom og bevidst slåning. Det første du skal gøre er derfor, at vælge dit værktøj. De forskellige slags værktøj har hver deres fordele og ulemper.

Le

Leen er et traditionelt redskab, som ikke bruger brændstof. Leen er præcis, fungerer også i høj vegetation og giver mulighed for at gå udenom blomstrende planter, padder og andet man gerne vil skåne. Til gengæld kræver de lidt øvelse at bruge, men alle kan lære det. Kan blandt andet købes på legrej.dk. Ulempen ved leen er, at den kan være svær at bruge sent på sommeren, man skal lære sig at bruge den ordentligt og at slibe den, så den holder sig skarp.

Fingerklipper

Fingerklipperen er ligesom leen også brugbar i høj vegetation. På større arealer er den god, da man kan få et bredt aggregat til den, og tage større portioner af gangen. Til gengæld er den ikke helt ligeså præcis og den bruger brændstof.

Buskrydder

Buskrydderen bruger ligesom fingerklipperen brændstof, men har en mindre berøringsflade, så på mindre områder kan den også være en mulighed. Buskrydderen bliver nogle gange kritiseret for at være for 'hård' ved vegetationen, mens en le eller fingerklipper laver et finere snit. Men i naturen river og får dyrene også i naturen, så en buskrydder er fin.

Græsslåmaskine

Græsslåmaskinen er svær at bruge i høj vegetation, fordi den netop er designet til at holde plænen kortklippet. Til gengæld er den et meget tilgængeligt redskab som de fleste har. Som buskrydderen og fingerklipperen har græsslåmaskinen den ulempe, at den bruger brændstof. Græsslåmaskinen er bedst til at holde stier ved lige og slå områder med lav vegetation.

Saks

Til det helt lille areal eller på altanen og i baggården kan en havesaks være det perfekte redskab til at få klippet ned i vegetationen.

02. Timing

Før i tiden slog man midt i juni, da det gav et godt udbytte af hø. Men det har den store ulempe, at blomsterfloret i højsommeren forsvinder, til skade for insekterne. Når det handler om at fremme biodiversiteten, kan man med fordel følge andre anbefalinger. Her giver vi nogle forslag til hvornår og hvor ofte, du bør slå - både til dig, som ønsker en nem løsning, og til dig, som har lidt mere tid at ligge i projektet.

Den nemme løsning

Den nemme løsning er at slå det hele én gang i sensommeren. Her er ikke ligeså mange blomster og insekter, som hvis du slår midt på sommeren. Efter slåningen skal det hele rives væk, hvilket svarer til at dyrene tager materialet ud af systemet. Ellers bliver det bare til en tung dyne, der lægger sig over området - såkaldt 'førne'.

Denne løsning er ikke nødvendigvis den mest optimale, da der i naturen vil være en større variation i græsningstryk på et område. Med denne metode står hele vegetationen højt sommeren igennem, hvilket favoriserer højere urter, som kan konkurrere med græsset. Til gengæld er det ikke ideelt for rosetplanter og krybende planter, som er afhængige af, at der også slås eller græsses om sommeren.

Den 'naturtro' løsning

Det, der vil give den største diversitet på din ejendom, er at efterligne reel græsning så godt som muligt.

Slå pletvist og med forskellig intensitet og hyppighed på forskellige steder, som hvis du var et stort græssende dyr, som vandrede rundt og nippede til vegetationen. Krat også gerne i jorden med f.eks. en rive for at skabe områder, hvor jorden bliver blotlagt. Sørg for at slå det sidste af vegetationen ned i slutningen af vinteren.

Du kan enten gøre det lidt tilfældigt hen over sæsonen, eller lave en plan for, hvordan du vil slå. Eksempelvis kan du vælge at slå en tredjedel i slutningen af maj, en tredjedel i juli og en tredjedel i september. På den måde vil der hele tiden være dele, som er slået, og dele, som står højt.

Du kan vælge at slå med mønstre, så du lader slanger og baner stå uslået, så det ser intentionelt ud. Senere vil der komme blomsterflor på de slåede dele, så området fremstår flot gennem hele sæsonen.

Slå tidlig forsommer

Helårsgræsningsprojekter viser, at hvad der sker i foråret har en stor betydning for, hvordan vegetationen udvikler sig hen over sommeren. I naturen vil store græssere i forsommeren nippe græsset med det samme det kommer frem - det kalder man 'dødbidning'.

Når vegetationen slås i foråret, så fører det til lavere vegetation senere på året. Dette giver en mere øjeblikkelig effekt end udpining (fjernelse af næring fra området) som ofte vil strække sig over en årrække.

Lang blomstringsperiode

Kontinuitet er et vigtigt aspekt af at hjælpe naturen på vej. Blomsterne er fødekilder for en lang række insekter, som bestøver blomsterne og finder føde i dem i form af nektar og pollen. Når de afblomstrer sætter de frø, som bliver føde for eksempelvis fugle.

Derfor er det vigtigt, at sørge for, at der kontinuerligt fra forår til efterår er noget, som blomstrer. Forsøg derfor så vidt muligt at slå udenom de arealer med flest planter i blomst.

Forlæng blomstringen med slåning

Vær ikke bange for at slå nogle planter, mens de er i blomst. De fleste planter vil nemlig blomstre igen, hvis du når at slå dem inden de sætter frø. Det sker også i naturen, når planten bides ned løbende af de store græssere, og så sætter blomster igen, så den kan blive bestøvet få spredt sine frø.

På den måde kan du faktisk forlænge perioden med blomstring - så længe du husker altid at efterlade masser af blomster et andet sted.

Tusindfryd
Bellis perennis

Tusindfryd er én af de plantearter, som har en meget lang blomstringsperiode fra marts til november - men den kan blomstre stort set året rundt. Den tåler hyppig slåning, hvorfor den stort set altid ses i græsplæner.

Dagpåfugleøjje

Aglais io

En dagpåfugleøjje raster (hviler sig)
på en bar jordplet

03.

Variation

Slå lidt af gangen og efterlad hele tiden de steder, hvor der er flest planter, som er i blomst, uslåede. Variér også gerne klippehøjden på forskellige områder, så der opstår variation i terrænet.

Musevikke, som ses herunder, er en af de arter som trives fint med sjældent at blive bidt eller klippet ned. Andre planter, som gul kløver, giver masser af blomster, selvom de hyppigt klippes. Eksperimentér med planterne på din grund eller spørg andre grundejere til råds i vores online fællesskab, gruppen 'Vild Med Vilje' på Facebook.

Bare jordpletter kan skabes ved at slå helt i bund nogle steder i vegetationen. Det giver solrige, varme pletter til varmeelskende arter som sommerfugle, og det giver jordbierne et sted at bo.

Musevikke

Vicia cracca

Syvpletet mariehøne
Coccinella septempunctata

Her ligger en syvpletet mariehøne på en vinterdag indhyllet i bladet fra en almindelig agermåne Mariehønen går som mange andre smådyr i en dvaletilstand om vinteren

Det er vigtigt for de små dyr, at de altid kan finde skjul, også om vinteren

Efterlad føde & skjul

Det er godt at have nogle steder, hvor vegetationen får lov at stå uklippet hele vinteren, for vinterstandere med frø er gode fødekilder for vinterens fugle og gode skjulesteder for edderkopper og andre overvintrende smådyr.

Variation

i højden

Forskellige organismer er tilpasset forskellige niveauer af græsning. Nogle lever således i den høje vegetation mens andre lever i den lave og endnu andre på bare jordpletter.

Lav urtevegetation

Den lave urtevegetation er tilpasset græsning fra store dyr, og har behov for at der er lysåbent for at trives. Den lave vegetation består ofte af mindre konkurrencetærke urter, så den skal have en hjælpende hånd fra lidt hyppigere slåning for at klare sig.

Høj urtevegetation

Den høje urtevegetation består af mere konkurrencetærke arter som rejnfan, brændenælde og røllike. De kan nemlig bedre klare sig mod de hurtigtvoksende græsser, end mange af de lave urter kan. I den høje urtevegetation lever mange insekter og smådyr, og det giver også føde til fugle og pattedyr.

Mosaik

En mosaikslåning er en metode, hvor du slår på forskellige tidspunkter og med forskellig hyppighed. Det betyder, at der både forekommer steder med lav urtevegetation og høj urtevegetation.

Det er forskelligt, hvilke arter, som er knyttet til planterne i henholdsvis den lave og den høje urtevegetation. Derfor er en mosaikslåning optimal i forhold til at opnå højest mulige biodiversitet.

Mosaikken efterligner den naturlige dynamik, hvor de græssende dyr vil gå lidt tilfældigt rundt og forårsage forskellige niveauer af græsningstryk forskellige steder.

04.

Opsamling af afklip

Det giver både på kort og lang sigt de bedste resultater, når du samler afklippet op. Det giver nemlig med det samme lys til planterne og over tid fjerner det næring, som ellers kan føre til at de mest konkurrencestærke planter udkonkurrerer små urter og biodiversiteten dermed falder.

Det er en god idé at lade afklippet ligge ude i nogle dage, og måske vende det undervejs, så smådyr kan kravle ud af det. Men efterlades det for længe, vil det begynde at rådne og frigive næringsstoffer. Under alle omstændigheder er det mest bæredygtige at lave en kompost frem for at køre afklippet på genbrugspladsen. Så er der også føde til nedbrydere og skjul for insekter - og det giver også føde til fuglene. Mange biller og snegle vil også kunne leve i det afklippede materiale, hvor de for eksempel kan finde føde i form af svampehyfer.

Kompost

En kompost kan bruges til at kontrollere din jordbunds næringsindhold - og særligt hvor næringen ender henne. Du har måske områder med nøjsomme planter, hvor ekstra næring blot vil føre til at de udkonkurreres af tidsler og græs, men måske du også har nogle træer og buske, som netop kan gøre god brug af næringen. I naturen er der processer, såsom store græssende dyr, som gør, at næringsforholdene på et område bliver forskelligartede.

Komposten øger biodiversiteten på dit område, fordi mange organismer som insekter, bakterier og svampe lever af at nedbryde dødt materiale. Endnu andre, som fugle og pindsvin, lever bl.a. af disse nedbrydere. Netop fordi der er så meget liv knyttet til komposten, er det vigtigt, at du ikke bruger den til affald fra uøkologisk frugt og grønt, da det kan indeholde sprøjtegift.

Du kan bruge din kompost til at lægge de plantedele, du for eksempel klipper af når du slår din blomstereng eller overdrevsvegetation. Du kan også bruge den til nedfaldne grene og kviste samt blade. Så slipper du for at køre på genbrugsstation, og til gengæld får du næring til dine træer og buske, eller til stueplanterne og køkkenhaven, og du får stadig fjernet næringen fra de områder, som ikke har godt af den.

Læs mere

Naturnationalparker og de store dyrs genkomst

af Rune Engelbrecht

Rune Engelbrechts bog giver et indblik i konkretiseringen af Danmarks naturnationalparker, og fortæller både natur- og kulturhistorisk om 7 nøglearter for landet: æver, bison, elg, kronhjort, ulv, vildhest og vildsvin

Sommerfuglehave

af Michael Stoltze

En god og inspirerende indførelse i den naturvenlige have med fokus på sommerfugle

Vildskab i haven

*af Ditte Dahl Lisbjerg,
Katrine Turner & Lili
Gruwier*

En god indførelse i den vilde have, som har udførlige beskrivelser af de tiltag, man kan lave for at øge biodiversiteten i sin have

Den kriblende have

af Dave Goulson

En personlig og underholdende bog, som både siger noget om baggrunden for biodiversitetskrisen og giver praktiske råd til hvad man kan gøre på sin egen matrikel

Flere guides

af Vild Med Vilje

01. Biodiversitet

Hvad er biodiversitet egentligt - og hvorfor er det vigtigt? Skal vi altid forsøge at gøre biodiversiteten så høj som muligt på alle arealer? Hvordan kan man forstå og måle på biodiversitet?

02. Hjemmehørende planter

Hvad vil det sige, at en plante er hjemmehørende? Og hvordan kan man genkende planterne selv?

03. Levesteder

Hvad er et levested? Hvad skal det indeholde? Og hvordan kan man selv hjælpe til med at skabe levesteder?

04. Blomsterplanter

Hvordan spreder planter sig i naturen og hvilke strategier har de for at klare sig? Skal man aktivt så og plante - eller skal man måske hellere vente?

05. Jordbund

Hvem lever i jordbunden? Hvordan er jordbunden i Danmark opstået? Og hvordan kan man forstå og arbejde med sin egen jordbund?

07. Dødt ved

Hvad har døde træer med biodiversitet at gøre? Hvem lever på døde træer? Og kan man gøre noget for at fremme døde og gamle træer selv?

08. Vandhullet

Hvem lever i vandhullet? Hvad er et godt, vildt vandhul? Og hvordan kan selv give plads til vand på egne arealer - store som små?

09. Altan & baggård

Hvilke arter lever i byerne? Og hvordan kan du selv give dem plads på din altan eller i din baggård?

Guides findes på vildmedvilje.dk

